

Burloi Rodica Ana Maria¹ – Zopus András²

EGYMÁS MELLETT – AZ ISMERTEBB ROMÁN ÉS MAGYAR HÚSVÉTI SZOKÁSOK BEMUTATÁSA

Abstract

The importance of Hungarians' and Romanians' knowing each other's cultures is given a particular attention by the Hungarology Department at the University of Bucharest, since the strengthening of intercultural relations, learning and respecting each other's traditions does not only contribute to a more successful teaching, but also helps a deeper understanding of the Hungarian culture and traditions. Students of the department of Romanian mother tongue show a constant interest in learning about Hungarian traditions connected to Easter, Christmas, birthday etc. This study aims to meet this true interest by presenting the relevant Romanian and Hungarian Easter traditions, and provide in this way an opportunity to learn about various folk and religious traditions, customs.

Keywords: *intercultural relations, Easter, traditions, Bucharest, Hungarology Department*

Kulcsszavak: *interkulturális kapcsolatok, húsvét, hagyományok, Bukarest, Hungarológia Tanszék*

1. Bevezetés

A Bukaresti Egyetemen már évtizedek óta létezik magyartanítás, a tanszék ismert és elismert szellemi műhelye az oktatásnak és a kutatásnak egyaránt. Az 1989-es rendszerváltás után az újraszerveződött tanszéken főként román anyanyelvű hallgatók tanulnak, akik közül többen nagyon szép eredményeket értek el mind a nyelvtanulás, mind a hungarológiai ismeretek elsajátítása kapcsán. Jelen tanulmány egy 2018-ban született szakdolgozat egyik részének átdolgozott formája, a román és a magyar húsvéti ünnepkör szokásait és pár jellemző gasztronómiai specialitást ismertet. Az interkulturális kommunikáció jegyében az összehasonlító-elemző-bemutató írások mind

¹ Rodica AnaMaria Burloi a Bukaresti Egyetem Hungarológia Tanszékének volt hallgatója; burloirodica@gmail.com

² Zopus András PhD, a Bukaresti Tudományegyetem magyar lektora; drza@drza.hu

a román, mind a magyar nagyközönség számára alapvetőek, mert az együttélés során fontos az egymás szokásainak megismerése, tiszteletben tartása és alkalomadtán az adott szokásoknak megfelelő formális viselkedés, magatartás.

2. A húsvéti ünnepekör

A húsvét a kereszténység általános ünnepe, amely Jézus feltámadásának állít emléket. Habár a kereszténység egyik fő ünnepe, gyökerei a tavaszi napéjegyenlőséget ünneplő pogány hagyományhoz kapcsolódnak. A húsvét ünnepének pogány gyökerei Tammúz születéséhez kapcsolódnak, aki Szemirámisz törvénytelen fia. Szemirámisz Nimród felesége volt, Noé unokája, aki férje halála után féktelen életet élt, és a napot kezdte istenként tisztelni. Szemirámisznak sikerült meggyőznie a népet, hogy fia lényegében az újjászületett Nimród, és természetfeletti módon fogant. Mindezek után a nép elhitte, hogy Tammúz valójában az égiek által küldött megváltó, és imádni kezdte őt és Szemirámiszt is, akit a termékenység istennőjének tekintettek. Tammúz halála után Szemirámisz egy tavaszi ünnepséget rendezett azért, hogy megemlékezzen róla. Szemirámisz szenvedése olyan nagy volt, hogy Tammúzt növényzet formájában újjáélesztette³.

Az Egyiptomból való menekülés és emlékeként húsvétot először a zsidók ünnepelték meg Kr.e. 1400 körül. Az Isten egy bárányáldozattal biztosította, hogy a kiválasztott nép tagjait elkerülje a halál angyala. Mindazoknak, akiknek az ajtaja nem volt megjelölve a bárány vérével, nagyon nagy csapást éltek meg: a halál angyala megölte az egyiptomiak gyerekeit, de a zsidók, mivel meghallgatták Isten kérését, megmenekültek ettől a büntetéstől. Míg a keresztényeknél a húsvét három napos ünnep, a zsidó húsvét nyolc napig tart. A húsvéti ünnepi időszakban a zsidók maceszt esznek azért, hogy megemlékezzenek azoknak a zsidóknak az áldozatáról, akik kovásztalan kenyeret ettek az Egyiptomból való kivonulás előtt. Az első két nap alatt a széderrel⁴ kapcsolatos események zajlanak, az étkezés során a zsidók történetéről olvasnak a Hágádából⁵, valamint felolvassák a Tóra különböző részeit, és a rabbik írásain elmélkednek. Az ünnepi ebéd során négy pohár bort isznak és különböző ételeket szolgálnak fel. Ezek az ételek összetevőik és ízük tekintetében is a zsidók rabszolgaságának időszakára emlékeztetnek: macesz – búzalisztból és vízből készült kovásztalan kenyér; charoset⁶ – darált diót, almát, fahéjat és mézet tartalmazó keverék, amelyet a habarcstól jelképez, amelyet zsidó rabszolgák készítettek a fáraók építkezéseinek; tojás – főtt tojást fogyasztanak, amely az életet és az újjászületést jelképez; sós víz – a zsidóság könnyeit jelképez, mind a bánat, mind az öröm esetében; maror⁷ – nagyon keserű

³ <https://bit.ly/2ERtyhS>

⁴ <https://bit.ly/3ngPtQX>

⁵ <https://zsido.com/az-unnep-kellekei-a-hagada/>

⁶ <https://en.wikipedia.org/wiki/Charoset>

⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Maror>

torma, amely a rabszolgaság keserveire hivatott emlékeztetni; karpas⁸ – főtt burgonya vagy retek és petrezselyem keveréke, amelyet sós vízben puhítanak meg, és a zsidó rabszolgák alultápláltságára utal; zeroa⁹ – egy darab hús vagy csont, és a húsvéti bárányt jelképezi, a zsidóságnak az egyiptomiak fogságából történő szabadulásra utalva.

A magyar kultúrában Jézus feltámadásához kapcsolódó ünnepnek húsvét a neve. Ez a főnév egy összetett szó, amely a *hús* főnév és a *vét* ige kapcsolódásából jött létre, és arra a napra utal, amikor a negyven napos böjt után szabad húst fogyasztani. A TESz. szerint a húsvét szó a magyar nyelvben először 1211-ben fordult elő, személynév formájában¹⁰. Húsvét ünnepének napja nem mindig ugyanaz a naptári nap, hanem mozgó ünnep, amelynek dátuma minden évben más és más. A dátum meghatározásában két jelenségnek van szerepe: egyrészt a tavaszi napéjegyenlőség, másrészt a holdfázisok – telihold – határozzák meg, hogy melyik napra esik a húsvét.

Mind a katolikus, mint az ortodox hagyományban a húsvéti ünnepet a hat hetes böjt előzi meg, amelyet húsvéti böjt vagy nagyböjt néven is szoktak emlegetni. A böjt ideje alatt az ortodox hívők nem vesznek magukhoz semmilyen állati eredetű ételmisszert (tehát tejet, tojást sem!), de a fizikai világ megtartóztatásainál is fontosabb a böjt szellemi vonatkozása: különösen törekedni kell a tisztátlan gondolatok távoltartására, a mohóság és a gonosz cselekedetek elkerülésére. Ebben az időszakban nagyon fontos a belső megtisztulás, azoknak a világi gondolatoknak a távoltartása, amelyek a hívőt eltávolítják Jézustól. Az ortodox hívőkkel ellentétben a katolikusnak a böjt idején megengedett a tej, tojás, sajtfélék és a hal fogyasztása¹¹.

2.1. Húsvéti szokások a románoknál

2.1.1. Tojásfestés

A legismertebb húsvéti szokások közé tartozik a tojásfestés és a tojások összekoccintása. A századokon átívelő hagyományt követve a húsvéti asztalra kötelező piros tojást tenni. A piros színűre festett tojás a feltámadt Jézus szimbóluma, és Jézus vérének jelképezi, amely a Mária által annak a keresztnek a tövébe helyezett tojásokra folyt, amelyre a Megváltót feszítették.

A kezdetben csak piros színűre festett tojások mellett idővel megjelentek a más, élénk színűre festett tojások is. A hagyomány szerint a tojások festése a húsvét előtti csütörtökön történik, ezt a napot nagycsütörtöknek nevezzük. A népi hagyományok szerint nagypénteken szigorúan tilos tojást festeni, mert egy ilyen esemény az egész évet tönkretetheti.

⁸ <https://en.wikipedia.org/wiki/Karpas>

⁹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Zeroa>

¹⁰ 1211: „Isti sunt serui Eguche Sumos ... Hosued” szn.

¹¹ <http://lexikon.katolikus.hu/S/szigor%C3%BA%20b%C3%B6jt.html>

A román népi tojásfestésnek is az a legegyszerűbb és legismertebb módja, hogy a jól megmosott, leöblített és megszáritott tojásokat festékes vízben megfőzik. Főzés előtt a tojásokra különböző leveleket lehet ragasztani, majd az így preparált tojásokat nejlonharisnyába téve kell a festékes vízben megfőzni, így különböző minták hozhatók létre. A tojásokra különböző minták is rajzolhatók, amelyek gyakran művészi szintre emelkednek. Ezeknek a tojásokra rajzolt szimbólumoknak különböző jelentése van: az egyenes függőleges vonal az életet, a vízszintes egyenes vonal a halált, a kettős egyenes vonal az öröklétet, a hullámos vonal a vizet, a megtisztulást, a spirál az időt, míg a kettős spirál az élet és a halál összefonódását jelképezi.

Felszolgálás előtt a festett tojásokat a családtagok vagy a barátok, a hagyománynak megfelelően, összekocintják, összeütik. Ennek megvannak a maga szabályai, amelyek arra vonatkoznak, hogy a családban ki koccinthatja először a tojást – ez a személy pedig a család legidősebb tagja. Ő koccinthatja először a tojás hegyét össze egy másik tojás hegyével, miközben a *Krisztus feltámadt*¹²! köszöntést mondja. A másik személy szintén egy kötelező válasszal felel: *Igen, valóban feltámadt*¹³! A tojások összekocintásának szimbolikus jelentése is van: a tojás ép héja Jézus sírjának követ jelképezi, míg az elrepedt, eltört héj a megnyílt sír jelképe.



1. kép: Tojások összekocintása

¹² Románul: Hristos a înviat!

¹³ Románul: Adevărat a înviat!

2.1.2. Nagypéntek

A nagypéntek liturgiamentes nap, ezen a napon veszik ki a Szent Epitáfot¹⁴ az oltár-ból, amelyet ezután a templom közepén álló asztalra helyeznek. Nagypénteken gyász-szertartáshoz¹⁵ kapcsolódó énekeket énekelnek, és a papok és a hívők a Szent Epitáffal megkerülik a templomot. A Szent Epitáf Jézus testét jelképezi, és a hozzá kapcsolódó népi és vallásos szokások egy temetési szertartást idéznek.



2. kép: Szent Epitáf

A templom közepére helyezett asztal, amelyre a Szent Epitáfot terítik, nem csak a kegytárgy kihelyezésének eszköze, hanem a hívők számára is jelentőséggel bír: aki átmászik az asztal alatt, az szimbolikusan leszáll a pokolra, majd visszatér a halálból. Az asztal alatt való átmászás előtt a hívők a magukkal hozott virágokat, amelyek a tavasz első virágai, elhelyezik ezen az asztalon, majd szabadon választhatnak, hogy hányszor végzik el az átmászást. Az egyetlen alkalommal való áthaladás Isten fiának az áldozatára emlékeztet, míg a háromszoros átkelés arra a három napra emlékeztet, amíg Jézus teste a sírban pihent.

A nagypénteken tartott gyászszertartás Isten fia temetésére emlékeztet, aki az emberiség megváltása érdekében áldozta fel önmagát. A gyászszertartásra összegyűlt tömeg a gyászmenetet jelképezi, és a harang és a szimandron¹⁶ megszólaltatása közben, a menet élén a Szent Epitáfot vivő papokkal a hívők megkerülik a templomot.

¹⁴ A Szent Epitáf egy lenből, selyemből vagy bársonyból készült kegytárgy, amelyre a Jézus sírba helyezésének momentumát hímnizik vagy festik, és Jézus szent sírjának pecsétjeként tekintenek rá a hívők.

¹⁵ Románul: prohod.

¹⁶ A szimandron (románul: toacă) fából, öntöttvasból, néha sárgarézből készült, két-három méter hosszú, 40–50 cm széles, egy vagy két kalapácsszerű verővel megszólaltatott ütőhangszer, amellyel a keleti keresztény egyházakban a hívőket istentiszteletre vagy imára szólítják.

A gyászdalok éneklésével a hívők kifejezik Jézus halála iránt érzett fájalmukat, mivel testben és lélekben egyaránt részt vesznek a papok által celebrált körmenetben. A nagypénteki jelképes gyászszerzés alatt énekelt gyászdal három, nem egyenlő részből áll: az első rész 73, a második 60, míg a harmadik rész 43 szakaszból áll. A gyászszerzés első román nyelvű szövege Buzăuban jelent meg 1836-ban, amikor a Macarie szerzetes által görögül fordított szöveget adták ki. A szerző törekedett arra, hogy fordításában megőrizze az eredeti szöveg ritmusát és a három nagy rész szakaszainak szótagszámát. Később Antonn Pann, aki az egyházi zene mestere volt, próbálkozott a gyászszerzés egy újabb fordításával¹⁷, de próbálkozásai nem voltak sikeresek, ezeket jóval kevesebbre értékelték, mint a Macaria-féle fordítást, ezért az egyház továbbra is a korábbi fordítást használta. A gyászszerzés Macaria-féle fordításának áttekintésére csak 1941-ben került sor, majd a változásokat magába foglaló új változatot 1956-ban adták ki, és használták egészen 1994-ig, amikor a Bibliai Intézet¹⁸ Teoctist pátriárka áldásával és jóváhagyásával újabb kiadást adott ki¹⁹.

2.1.3. A feltámadáshoz kapcsolódó szerzés

A feltámadáshoz kapcsolódó szerzésen való részvétel előtt minden háziasszony elkészít egy hagyományos kosarat, amely a feltámadás éjszakáján tartandó szerzés keretében megszentelésre kerül. A különböző húsvéti hagyományos ételeket – többek között: festett tojás, kalács és vörösbor – tartalmazó kosár megszentelése az otthon készített ételek megáldását jelenti. A szerzést a szombatról vasárnapra virradó éjszaka során tartják, amelynek egyik fontos pillanata az, amikor a hívők gyertyájukkal átveszik a fényt a pap gyertyájából, és vigyázva, hogy ki ne aludjon, a megszentelt ételekkel együtt hazaviszik. Ez a fény a feltámadás szimbóluma, és a gyertyát meg kell őrizni, mert a hagyomány szerint segítő ereje van: ha az év során bárki nehéz helyzetbe kerül, meg kell gyújtani a feltámadás gyertyáját, és annak ereje segít elhárítani a bajt.

¹⁷ Két kiadással is próbálkozott: 1846 és 1853, amelyek az „Epitaful sau slujba înmormântării Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos” címet viselték.

¹⁸ Románul: Institutul Biblic.

¹⁹ <https://bit.ly/2GuE1Ac>



3. kép: Átmászás az asztal alatt

Egy másik hagyomány, amely az éjféλι szertartáshoz kapcsolódik, az új ruha viselése, amely nemcsak a test és a lélek megújulását jelképezi, hanem a tavasz beköszöntével a természet újjászületését is. A szertartás rendszerint éjszaka 12 óra körül kezdődik, ekkor a templomban minden fényforrást kioltanak, majd bejön a pap, hogy átvegye a Szent Fényt, amellyel majd kilép a hívők elé, és háromszor megszólítja őket: Gyertek, és vegyétek át a fényt!²⁰ Hallván ezeket a szavakat, a hívők a paptól vagy, ha nem jutnak el a nagy gyertyáig, egymástól, átveszik a fényt, és mindannyian követik a papot a templom elé, ahol egy kihelyezett asztalon várja őket a Szent Evangélium, a Szent Kereszt és két gyertyatartó, amelyekben égő gyertya található. A templomon kívül álló hívők égő gyertyákkal követik a feltámadási szertartást, majd a szertartás után a pap áldása következik, amelyet a hívők vele együtt háromszor mondanak el: Krisztus halottaiból feltámadt, halálával legyőzte a halált és életet adott az eltemetetteknek.²¹ Ezek után mindannyian visszatérnek a templomba, ahol folytatódik az utrenye²² és az ünnepi szertartás.

2.1.4. A húsvéti asztal

Még mielőtt a húsvéti étkek elfogyasztásra kerülnének, nagyon fontos azok tömjénnel történő jelképes megfüstölése, valamint éhgyomorra, a húsvét szentségét jelképező, egy kiskanálnyi szentelt bort és egy darabka szentelt kenyeret elfogyasztani. A húsvéti asztalon hagyományos ételek kapnak helyet, így nem hiányozhat a bárány, amelyet a

²⁰ Románul: Veniți de primiți lumină!

²¹ Románul: Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le!

²² Reggeli istentisztelet.

háziasszonyok különféle formában készítenek el. A húsvéti román konyha egyik jellegzetes étele a báránypástétom²³, amely a bárány belsősegeiből (lép, tüdő, vese, máj, szív) készül, egyes vidékeken főtt tojással a közepén. A bárányhúsból savanyú levest is készítenek. Ritkábban ugyan, de előfordul, hogy az ünnepi asztalon töltött káposzta is található. A húsvéti desszertek közül a románok kedvence a kalács és a töltött pászka. A kaláccsal természetesen más alkalmakkor is találkozunk, de a töltött pászka kizárólag a húsvéhoz kapcsolódik, és évente csak ez alkalommal készítik. A töltelék általában túróból és mazsolából készül, formája kerek, amelyről azt tartja a népi hiedelem, hogy azért kerek, mert a Megváltó pelenkája is kerek formájú volt²⁴.



4. kép: Báránypástétom

2.2. Húsvéti szokások a magyaroknál

2.2.1. Tojásfestés

A magyar kultúrában a húsvéti tojásfestés már-már önálló művészet, és ugyanakkor szerves része a magyar kulturális örökségnek. Míg eredetileg a tojásokat csak pirosra festették – Jézus kiontott vérének szimbolizálása – addig napjainkban nagyon sok szín használatos. A hagyományos festett tojások mellett a magyar festett tojások világának jellegzetes példái az írott tojások, amelyek különböző geometriai mintákkal, virágokkal vagy levelekkel vannak díszítve. Az írott tojásokat hagyományosan Erdélyben, a Gyimesekben készítik, de a magyar nyelvterület más vidékein is ismertek. A leggyakrabban használt virágmin-ták részben vagy egészben gyakran feltűnnek a magyar népviselet darabjain is.

Az írott tojások elkészítésének speciális technikája van, és több speciális kelléka-nyag használatát feltételezi, mint például a méhviasz. Az eljárás megkezdése előtt a

²³ Románul: drob.

²⁴ <https://bit.ly/34iaUsg>

tojást megfőzik, vagy tartalmát egy kis lyukon át kifűjják azért, hogy az írott tojás minél tovább megmaradjon, és ne romoljon meg. A festetlen tojás felületén viasz segítségével megrajzolják a különböző mintákat, majd utána festik a tojást, végül kissé felmelegítik, hogy a viaszt el lehessen távolítani, így alakul ki az írott tojás mintája.

A húsvéti tojások díszítésének további módjai a már megfestett tojás gravírozása, amikor egy hegyes eszköz segítségével a festékbe karcognak bizonyos mintákat, díszítő elemeket. Az egyszerű, de hatékony festési eljárások közé tartozik a különböző növények festékanyagának felhasználása, mint például a dió- vagy a hagymahéj, vagy a tojás motívumainak létrehozásához a különböző levelek hasznosítása. Az egyik leglátványosabb és legnehezebb technika a patkolt tojás elkészítése, ennek elkészítéséhez azonban speciális tudás és szakismeret szükséges²⁵.



5. kép: Írott tojás készítése

2.2.2. Tojásfa

Habár legtöbbször csak karácsonyfáról hallottak, létezik húsvéti tojásfa is. Természetesen nem beszélhetünk szigorú értelemben vett fáról, mivel a tojásfa lényegében néhány vázába tett barkaágat jelent, amelyekre, mint a karácsonyi díszeket, kifűjt vagy műanyagból készült tojásokat aggatnak. A barkaágakra más, jellegzetes húsvéti vagy tavaszi jelképként is használatos figurákat is felfüggesztenek, mint például műanyag vagy csokinyuszikat, pillangókat, csirkéket. Az így feldíszített barkaágak abba a szobába kerülnek, ahol húsvét idején a vendégeket fogadják. A tojásfa azonban nem maradt meg a négy fal között, német mintára²⁶ egyre többen és több helyen díszítenek fel húsvétkor fákat, bokrokat is.

²⁵ <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/2-1459.html>

²⁶ A bokrok és a fák húsvéti feldíszítésének szokása eredetileg német nyelvterületről származik.

2.2.3. A feltámadáshoz kapcsolódó szertartás

A feltámadáshoz kapcsolódó katolikus húsvéti szertartás rendszerint nagyszombat este, kilenc óra körül kezdődik, és első eleme az új tűz megáldása, amely a feltámadás jelképe.

Az új tűz paraszából a hívek hazavittek és eltették, hamva a következő hamvazószerda hamuja lett. Ezután a hívők bemennek a templomba, ahol egyetlen gyertya sem ég, az egyetlen fényforrás a kintről behozott gyertyaláng, amelyet átvesznek a papi kar tagjai, majd tőlük a szertartás résztvevői is. A szertartás az Exsultate²⁷ folytatódik, amelyet a Szentírás különböző részeinek²⁸ felolvasása követ, majd a papok és a hívek együtt éneklük a litániát. A katolikusoknál a nagyszombati szertartás a keresztség-szenteléssel és keresztségi szertartással folytatódik, és végül a szentséges körmenettel ér véget.

A protestáns egyházakban a nagypéntek a legnagyobb ünnep, az év egyetlen böjti napja, amelynek végén a legtöbb református és evangélikus gyülekezetben úrvacsorát osztanak a lelkészek²⁹.

2.2.4. A húsvéti asztal

A húsvéti ünnepi étkezések közül kiemelkedik a húsvét vasárnapján fogyasztott reggeli, amely a magyaroknál nagyon sokfajta ételt tartalmazhat. Hagyományosan a reggeli része a tojás, a füstölt sonka és a házi kenyér. A háziasszonyok már napokkal korábban elkészítik a finom falatokat, de még mielőtt az asztalra kerülnének, húsvét vasárnap reggelén megszentelik őket. Az ételszentelésre általában a nők mennek el, akik az ételszenteléshez hagyományos vesszőkosarat szoktak használni, amelyet népi motívumokkal díszített vászonterítővel terítenek le. A kosárba minden ételből egy kis darab kerül, többek között sonka, piros tojás, kenyér, tojás, kalács, és egy üveg bor is. A család együtt fogyasztja el a reggelit, de csak azután, miután az ételszentelés megtörtént. Az ünnepi asztalra többfajta sütemény is kerül, amelyek közül a magyar konyha különlegessége a sárgatúró, amely tejből, tojásból készül, és egyes helyeken mazsolával szokták gazdagítani. Főleg a görög katolikus vidékeken ismert, de mára a római katolikusok és a reformátusok körében is népszerűvé vált³⁰.

²⁷ A 'gyertya dicsérete', ünnepélyes ének a húsvéti gyertya megszentelése alkalmából.

²⁸ Ószövetségi olvasmányok.

²⁹ <https://www.nyest.hu/hirek/nagycsutortok-nagypentek-nagyszombat>

³⁰ <https://felvidek.ma/2016/03/sargaturo-a-kihagyhatatlan-husveti-etel/>



6. kép: Sárgatúró

2.2.5. A húsvéti locsolás

Húsvét másodnapjához kapcsolódó termékenységvarázsló néphagyomány, amelynek eredete a kereszténység előtti időkre nyúlik vissza.

A magyar irodalomban először Apor Péter ír róla részletesen, 1736-ban: „... úrfiak, alávaló, fő és nemes emberek húsvét másnapján az az vízben vetü hétfün járták a falut, erősen öntözték egymást az leányokat hányták az vízben ...”³¹, majd később Orbán Balázs is említi a Székelyföld leírásában: „Székelyföldön egyáltalán, de főként Csíkban a húsvéti öntözés megvan mindkét nemű fiatalságnál, húsvét másodnapján a legények öntözik a leányokat, harmadnapján a leányok a legényeket, de fenn van tartva mindkét részről a megváltás ... Ha pedig valamely leány a megváltásra szükséges piros tojással ellátva nincs vagy fél a pisztolyt elsütni, azt a kúthoz viszik és jól megfürösztik.”³²

Ezen a napon a legények csoportba szerveződve meglátogatják a lányokat, és hosszabb – rövidebb vers elmondása után vízzel (parfümmel) meglocsolják őket. Az idők során a néphagyomány az adott kor szellemének megfelelően alakult, módosult, ma már nem csak a legények és az eladósorban lévő lányok kiváltsága, hanem minden nőt megillet a húsvéti locsolás, ezzel biztosítva egészséget, el nem hervadást egy egész esztendőre. A locsolók a locsolásért cserébe hagyományosan piros tojást kapnak, a legényeket pálinkával, kaláccsal, míg a gyerekeket csokitojással jutalmazták a meglocoltak.

³¹ Apor 1972: 82

³² <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-1458.html>



7. kép: Locsolás

A locsolásra induló legények a csapatukat már húsvét előtt elkezdi megszervezni, és, ha van rá lehetőség, akkor különböző hangszerekkel kísérve, szerelmes- vagy katonadalokat énekelve mennek házról házra, majd bebocsátást kérnek a locsolás elvégzésére. A locsolóversek általában a népköltészet remekművei, nem ritkák a pajzán, erotikus tartalmú versikék sem. Az alábbi klasszikus egy háromszéki locsolóvers, amelyet locsolás előtt mondanak³³:

„Immár a tavasznak elértük kezdetét,
Egy szép virágszálnak lássuk kellemetét.
Zöldellő ágai el ne hervadjanak,
A mi szükségünkre meg is maradjanak.
Öntök embert, asszonyt kedves leányával,
Várok piros tojást, mégpedig párjával.
Ha páratlan adják, nem fogjuk elvenni,
Ha párosan adják, meg fogjuk köszönni.”

„Am apucat la primăverii început,
Să vedem o floare cu un chip plăcut
Ramurile-i verzi să nu se ofilească,
Pentru a noastră bucurie în veci să trăiască.
Stropesc bărbatul, fata, și cu ei femeia,
Dați-mi ouă roșii, numai cu perechea.
De ne dați doar unul, nu o să primim,
Pentru două ouă noi vă mulțumim!³⁴”

Locsolás után a locsolók átveszik a jól megérdemelt jutalmukat, amelyet szintén verssel köszönnék meg:

„Köszönöm a lánynak szép piros tojását,
Áldja meg a jó ég e háznak gazdáját,
Gazdájával együtt ékes gazdasszonyát,
Ragyogó fáklyákkal rakja meg udvarát,
Piros hajnal után hozza fel a napját³⁵.”

„Mulțumim fetei pentru aceste ouă roșii frumoase,
Să binecuvânteze cerul casa dumneavoastră,
Și pe gospodar, și pe gospodină,
Făclii strălucinde să deie lumină,
După răsărit soarele să vină.”

³³ Kinda - Pozsony 2016: 299

³⁴ A locsolóvers román, illetve angol nyelvű változatát a kötet szerzői fordították.

³⁵ Kinda - Pozsony 2016: 301

A húsvéti locsolásról számos érdekes feljegyzés, beszámoló, vagy akár tudományos igényű könyv és tanulmány született. A legfrissebb nemzetközi híradások közül érdemes megemlíteni Palko Karasz fényképekkel dokumentált írását, amelyet a New York Times közölt 2017-ben³⁶.

2.2.6. A határkerülés

A húsvéti határkerülés egy olyan esemény, amelyben a népi ősi hit és a vallás találkozik. Egész Európában gyakorolt szokás volt, és jóval megelőzte a kereszténység vagy a katolikus egyház által kezdeményezett határkerülést. Magyarországon először a 17. század közepén jegyezték fel a határkerüléshez kapcsolódó szokásokat. A húsvéti határkerülés egyike azoknak a jelesebb ünnepeken tartott körmeneteknek, melyeket főként tavasszal a földeken, a vetések között tartottak: ereklyével, zászlóval, énekszóval vonulva bővebb termésért imádkoztak³⁷. A határkerülésnek gyakran praktikus okai is voltak, ez alkalmakkor jelölték ki vagy tisztázták a településhatárokat, de sok esetben a földtulajdonosok vitáit is határkerülések alkalmával rendezték.

A határkerülés koreográfiája és szereplői évszázadok óta változatlanok³⁸. A határkerülők menetét a pap és a település egy idős férfinja vezeti, akit az egész település tisztel, és aki ismeri a település határait, őket követik a zászlóvivők, majd az éneklő falusiak következnek. A menetet azok az emberek zárják, aki szerepük szerint a menet egységére vigyáznak. A kommunizmus ideje alatt Romániában a hatóságok betiltották ezt a népszokást (is), de az 1989-es rendszerváltás után, több más néphagyománnyal együtt, városban az egyszerű körmenet, faluban pedig a határkerülés is visszatért a feledésre ítélt hagyományok világából.

3. Összegzés

Tanulmányunkban az ismertebb húsvéti szokások általános bemutatására szorítkoztunk. További kutatások tárgyát képezheti azoknak a szociokulturális jelenségeknek a vizsgálata, amelyek a román–magyar együttélés nyomán alakultak ki, és amelyek megjelenhetnek a vallási ünnepekhez kapcsolódó szokásokban is. Habár első látásra a magyar és román húsvéti szokások hasonlóak – ami természetes, hiszen mindkét nép a kereszténységhez tartozik, és megünnepli húsvét ünnepét –, mind a vallás, mind a népszokások terén több olyan esemény is van, amely egyedi, és csak az adott néphez kapcsolódik.

A húsvéti böjtöt tekintve szembeötlő, hogy a magyar katolikusok a böjtöt főképpen csupán húsmentes időszakként élik meg, míg az ortodox keresztények böjti napjait

³⁶ <https://nyti.ms/3l7ppps>

³⁷ <https://bit.ly/3nhJmvl>

³⁸ Kinda - Pozsony 2016: 270

a teljes állati eredetű ételek tilalma jellemzi, illetve egyes napokon még a bor és az olaj fogyasztása sem megengedett. És habár az első nikaiai zsinat (Kr. u. 325) határozata alapján a húsvét napja a tavaszi napéjegyenlőség utáni első holdtöltét követő vasárnap³⁹, és napjainkra mind a katolikus, mind az ortodox egyház elfogadta a Gergely-naptárt, a húsvét időpontjának kiszámítása az ortodox egyház esetében továbbra is a Julián-naptár szerint történik⁴⁰.

A szertartások vallási vetületén túl további különbségeket is vannak a feltámadási szertartásban: míg a román hívők számára nagyszombaton, a gyertyaláng átvétele után, 23 óra körül kezdődik a szertartás, és vasárnap reggelig tart, addig a magyar katolikusok számára általában este 21 óra a szertartás kezdési időpontja, amely éjfélkor be is fejeződik.

A húsvéti asztalt és szokásokat tekintve mindkét népnél megtalálható a piros tojás, a román kultúrában pedig a piros tojáshoz kapcsolódik a tojások összekocintása. Ez a hagyományos pillanat nem maradhat el egyetlen ünnepi asztalnál sem, mivel vallásos jellegét tekintve a Megváltó sírjának megnyílását jelenti. A román háztartásokban a húsvéti asztalról nem hiányozhat a különböző fogásokként elkészített bárány. Ezzel szemben a magyar asztalok kötelező húsvéti étke inkább a sonka, de Erdélyben a bárány is kötelező ünnepi étel, és a teljes magyar nyelvterületen szinte kötelező jellegű a húsvéti locsolkodás. Napjainkat tekintve mindkét nép esetében elmondható, hogy a csokinyuszi meghódította a gyerekek szívét, és nemcsak édességével, hanem ajándékaival is fokozza a húsvéti ünnep hangulatát.

Irodalom

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1967 – 1970. Főszerkesztő: Benkő Loránd. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Antalné Tankó Mária 1999. *Gyimesi írott tojások*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.
- Apor Péter 1972: *Metamorphosis Transylvaniae azaz Erdélynek változása*. Magyar Helikon, Budapest.
- Benő Attila (szerk.) 2009. *Román – magyar kulturális szótár*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár.
- Cristea, Iulia Maria 2007. *Sărbători, tradiții, ritualuri, mituri...* Editura Oscar Print, București.
- Ghinoiu, Ion 1997. *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*. Editura Fundației Culturale Române, București.
- Kinda István – Pozsony Ferenc 2016. *Székely hagyományok. Bevezetés a székelyek kultúrájába*. Sepsiszentgyörgy.
- Magyar Néprajzi Lexikon 1977 – 1982. Főszerkesztő: Ortutay Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest.

³⁹ <https://bit.ly/33wRYXo>

⁴⁰ A karácsony napját viszont a Gerey-naptár alapján számítják ki.

- Orbán Balázs 1991 – 1996: A Székelyföld leírása. Európai Idő Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
- Pascu, A. 2017. *Tradiții legate de Nașterea Domnului*. Editura Meteor Press, București.
- Palko Karasz 2017. „Spring in Transylvania: Wake Up and Splash (or Be Splashed).”
<https://nyti.ms/3l7ppps>
- Petruș, Liliana 2015. *Tradiții și obiceiuri românești*. Editura Flacăra, București.
- Radu Anton Roman 2015. *Easter holiday. Easter feast. Rites, religious and traditional customs. Recipes, wines and suitable dishes*. Editura Paideia, București.
- Rózsa Györgyné 2008. *Tojásfestés népi technikákkal*. Cser Kiadó, Budapest.

Internetes források

(*utoljára használva: 2020. 05. 31.*)

- <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/2-1459.html>
- <https://bit.ly/2ERtyhS>
- <https://bit.ly/2GuE1Ac>
- <https://bit.ly/33wRYXo>
- <https://bit.ly/34iaUsg>
- <https://bit.ly/3ngPtQX>
- <https://bit.ly/3nhJmvl>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Charoșet>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Karpas>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Maror>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Zeroa>
- <https://felvidek.ma/2016/03/sargaturo-a-kihagyhatatlan-husveti-etel/>
- <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-1458.html>
- <https://www.nyest.hu/hirek/nagycsutortok-nagypentek-nagyszombat>
- <https://zsido.com/az-unnep-kellekei-a-hagada/>